

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ปริศนาคำทายเป็นการเล่นที่มีอยู่แทบทุกสังคม และสามารถสะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละสังคม นอกเหนือจากการให้ความบันเทิง

สังคมไทยก็มีปริศนาคำทายมานานแล้ว โดยมีรูปแบบแตกต่างกันไป เช่น อักษรเลขในหนังสือจินตมณี ซึ่งเป็นหนังสือแบบเรียนภาษาไทยเล่มแรก หรือสายทองบอกที่ซ่อนขุมทรัพย์ หรือภาพปริศนาธรรมในหนังสือสมุดไทยโบราณ ผู้ไม่รู้หนังสือก็สามารถศึกษาธรรมะได้ (ประเทือง คล้ายสุบรรณ 2529 : 120-123,133-141) ปริศนาคำทายที่หลายคนรู้จักคือ ปริศนาที่ขึ้นต้นว่า“อะไรเอ๋ย” ผู้วิจัยสังเกตว่าปัจจุบันรายการเพลงในวิทยุหลายรายการผู้จัดมักตั้งปริศนาให้ทายหรือการเล่นชิงรางวัลในรายการโทรทัศน์ ก็มีการทายเพื่อชิงรางวัล จะเห็นได้ว่าปริศนาคำทายได้พัฒนารูปแบบอยู่เสมอ

ละหมี่เป็นปริศนาคำทายอีกรูปแบบหนึ่ง เมื่อผู้วิจัยได้ยินคำว่า “ละหมี่” ก็รู้สึกสะดุดหูและอยากรู้อาหมายถึงสิ่งใด ละหมี่เป็นปริศนาคำทายที่นิยมแต่งเป็นร้อยกรอง เช่น โคลง ฉันท์ กวี ๑๗๗ การเล่นชนิดนี้เคยเล่นกันในราชสำนักไทย ต่อมาได้แพร่หลายสู่สามัญชน (พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทร มหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2503: ก-ง)

ชาวอำเภอบางบัว จังหวัดสมุทรปราการ ชื่นชอบกับการเล่นละหมี่มานานแล้วเช่นกัน แต่ละหมี่เริ่มซบเซา เนื่องจากมีความบันเทิงแบบใหม่ ๆ จากวิทยุโทรทัศน์เข้ามาแทน อีกทั้งผู้ชำนาญการตั้งปริศนาได้เสียชีวิตไปหลายท่าน

ละหมี่ไม่เพียงแต่ให้ความเพลิดเพลินเท่านั้น แต่ยังแฝงความรู้มากมาย เป็นที่น่าเสียดายหากการเล่นชนิดนี้จะสูญหายไป ดังนั้นละหมี่จึงเป็นปริศนาคำทายที่ควรศึกษาและรวบรวมข้อมูลไว้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่ และอนุรักษ์ให้คนรุ่นหลังรู้จัก

บทที่ 1

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อรวบรวมข้อมูลของละหมี่

1.2.2 เพื่อศึกษาลักษณะและเนื้อหาของละหมี่

1.2.3 เพื่อศึกษาประโยชน์และคุณค่าจากละหมี่

1.3 ประโยชน์ที่ได้รับ

- 1.3.1 เพื่อเผยแพร่และอนุรักษ์การเล่นละเล่นพื้นบ้าน
- 1.3.2 เข้าใจลักษณะและเนื้อหาของละเล่นพื้นบ้าน
- 1.3.3 บุคคลต่างๆ เห็นความสำคัญของการเล่นละเล่นพื้นบ้าน
- 1.3.4 เป็นแนวทางจัดให้มีการเล่นละเล่นพื้นบ้านในมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ เพื่อให้บุคลากร และนักศึกษารู้จักการเล่นละเล่นพื้นบ้าน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาเฉพาะ “ละเล่นพื้นบ้าน” ที่เล่นกันในเขตอำเภอบางปะอิน จังหวัดสมุทรปราการ

1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย

1.5.1 เตรียมวิจัย

สำรวจเอกสาร สิ่งพิมพ์ หนังสือ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางการวิจัย

1.5.2 ข้อมูลภาคสนาม

1.5.2.1 เลือกผู้ให้ข้อมูล เกณฑ์การเลือกมีดังนี้

- ก. เป็นผู้มีประสบการณ์การเล่นละเล่นพื้นบ้านไม่น้อยกว่า 30 ปี โดยมีทั้งผู้ตั้งปริศนา (นายโรง) และผู้ตอบปริศนา
- ข. เป็นผู้มีอายุ 50 ปีขึ้นไป
- ค. เป็นผู้อยู่อาศัยในเขตอำเภอบางปะอิน จังหวัดสมุทรปราการ ไม่น้อยกว่า 30 ปี

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลมีดังนี้

1. นายวีระ นาคูชัย อายุ 75 ปี จบการศึกษาชั้นสูงสุดคือ ประโยคครูพิเศษประถมศึกษา (พ.บ.) ตำแหน่งสุดท้ายก่อนเกษียณอายุราชการ คือเป็นอาจารย์ใหญ่ โรงเรียนชุมชนวัดบ้านระกาศ นายวีระเป็นนายโรงละเล่นพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงของอำเภอบางปะอิน จังหวัดสมุทรปราการ ทำหน้าที่เป็นนายโรงละเล่นพื้นบ้านมากกว่า 30 ปี

เนื่องจากความรู้ด้านดนตรีไทย และความสามารถประดิษฐ์เครื่องดนตรีจากวัสดุเหลือใช้ นายวีระจึงได้รับยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติว่า เป็นผู้มีความรู้ด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปและการช่างฝีมือ ประจำปี พ.ศ. 2534

2. นายไพศาล แดงเนียม อายุ 63 ปี

3. นายจิระศักดิ์ แดงเนียม อายุ 65 ปี (เสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งกระดูก เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2541)

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 และ 3 เป็นพี่น้องกัน หลังจากจบการศึกษาชั้นมัธยม 3 (เทียบเท่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในปัจจุบัน) ก็ได้ช่วยพ่อแม่ทำนา ต่อมาจึงทำอาชีพขับเรือรับจ้าง รับ-ส่งเด็กนักเรียน ทำอยู่หลายปีจึงเปลี่ยนอาชีพมาเป็นพ่อค้ารับซื้อข้าวเปลือกและมีโรงสี ภายหลังนายจิระศักดิ์ เปลี่ยนอาชีพเป็นเจ้าของร้านค้า ส่วนนายไพศาลเปลี่ยนอาชีพจากพ่อค้ารับซื้อข้าวเปลือกไปขับรถสองแถวรับส่งผู้โดยสาร สุดท้ายเป็นเจ้าของอู่ซ่อมรถ

ผู้ให้ข้อมูลทั้งสองท่านชอบเล่นสะพานหินมาก เมื่อทราบว่าจะมีการเล่นสะพานหินที่ใด ก็จะตามไปคอบปริสนาสะพานหินอยู่เสมอ คือนิสัยรักการอ่านทำให้มีความรู้มากมายพอที่จะตั้งปริสนาสะพานหินให้ผู้อื่นอาชีพและถูกหลวนคอบเล่นในยามว่าง แม้ว่าจะไม่เคยเป็นนายโรงสะพานหินมาก่อน แต่ทั้งสองท่านก็ได้ยกตัวอย่างปริสนาสะพานหินที่ตนเองได้ประพันธ์ไว้มาเล่าให้ฟังหลายบท มีทั้งที่เป็นโคลง กลอน และอุลพจน์

1.5.2.2 สัมภาษณ์และสังเกตการณ์

อุปกรณ์ที่ใช้มีดังนี้ สมุดบันทึกข้อมูล ปากกา เครื่องบันทึกเสียง แลบบันทึกเสียง และกล้องถ่ายภาพ

1.5.3 วิเคราะห์ข้อมูล

- หาความหมายของคำบางคำ โดยทำเป็นบัตรคำ บัตรละ 1 คำ แล้วนำบัตรดังกล่าวมาเรียงตามตัวอักษร ก - ฮ เพื่อสะดวกต่อการค้นความหมายของคำที่ไม่เข้าใจ และไม่เสียเวลาหาความหมายของคำซ้ำๆ กัน หากไม่เข้าใจความหมายของคำ อาจทำให้การจัดหมวดหมู่ข้อมูลไม่ถูกต้อง

- แบ่งข้อมูลเป็นหมวดหมู่ เพื่อวิเคราะห์ดีความลักษณะสะพานหิน เช่น ลักษณะปริสนาและคำคอบ เนื้อหา วิธีการเล่น ตลอดจนประโยชน์และคุณค่าจากสะพานหิน

1.5.4 สรุปและเขียนรายงาน

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 วัฒนธรรม หมายถึง ทุกสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคม เป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นยอมรับนับถือ และปฏิบัติตาม รวมทั้งเก็บสะสมและถ่ายทอดวิธีการประเพณีปฏิบัตินั้นต่อไปยังคนรุ่นหลัง

อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้ หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรมและ/หรือความคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน

1.6.2 ประเพณี หมายถึง แนวปฏิบัติที่ยึดถือกันมาในสังคม โดยคนรุ่นหลังเรียนรู้จากคนรุ่นก่อน แล้วถือปฏิบัติกันมาเรื่อยๆ

1.6.3 ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่สังคมกำหนดว่าสิ่งใดควรปฏิบัติสิ่งใดไม่ควรปฏิบัติ

1.6.4 ทักษคติ หมายถึง ความคิดเห็น

1.6.5 ชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมร่วมกัน

1.6.6 ร้อยกรอง หมายถึง คำประพันธ์ประเภท โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน รวมถึง กลอนดอกสร้อย และตักวา เป็นต้น

1.6.7 ฉันทลักษณ์ หมายถึง ลักษณะของคำประพันธ์ต่างๆ

1.6.8 ปริศนาคำทาย หมายถึง ปัญหาที่ฝ่ายหนึ่งคิดขึ้น เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งตอบ

1.6.9 คำ หมายถึง เสียงที่เปล่งออกมาครั้งหนึ่งหรือหลายครั้งก็ได้แต่ต้อง

มีความหมาย

1.6.10 พยางค์ หมายถึง ส่วนของคำที่เปล่งออกมาครั้งหนึ่งๆ มีความหมายหรือไม่ก็ได้ เช่น ชะลอม (1 คำ มี 2 พยางค์) น้ำ (1 คำ มี 1 พยางค์) เป็นต้น

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

1.7.1 ข้อมูลที่รวบรวมเป็นพะหิมของอำเภอบางป่อ จังหวัดสมุทรปราการเท่านั้น

1.7.2 ะหิมมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาอยู่เสมอ งานวิจัยฉบับนี้พิจารณา

จากข้อมูลที่รวบรวมได้เท่านั้น

1.7.3 ลำดับเลขของปริศนาระหิมในงานวิจัยฉบับนี้ เช่น ภาพ 1 โคลง (16) ตักวา (9) ฯลฯ เป็นการให้ลำดับเลขของผู้วิจัย เพื่อสะดวกต่อการอ้างอิง มิได้เกี่ยวข้องกับลำดับเลขของผู้ตั้งปริศนา

1.7.4 การอธิบายคำศัพท์ในภาคผนวก 1 คำ อาจมีหลายความหมาย ผู้วิจัยจะอธิบายเพียงความหมายที่ปริศนากล่าวไว้ เช่น คำว่า เข็ม เป็นทั้งชื่อเรือ ชื่อพืช และชื่อสัตว์ หากปริศนาถามเกี่ยวกับพืช คำอธิบายจะเกี่ยวกับพืชเท่านั้น จะไม่อธิบายเกี่ยวกับเรือ หรือสัตว์

1.8 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดสมุทรปราการ

สมุทรปราการตั้งอยู่ในเขตที่ราบภาคกลางตอนล่าง บริเวณปลายสุดของแม่น้ำเจ้าพระยา อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 30 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 1,004.10 ตารางกิโลเมตร มีคลองมากมาย แต่ไม่มีภูเขา

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	กรุงเทพมหานคร	ทิศใต้	ติดต่อกับ	อ่าวไทย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดฉะเชิงเทรา	ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	จังหวัดสมุทรสาคร

ภูมิอากาศ

สภาพอากาศของจังหวัดสมุทรปราการไม่ร้อนจัดหรือหนาวจัด เพราะได้รับอิทธิพลมทะเล มีความชื้นในอากาศสูง มี 3 ฤดู คือ ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมิถุนายน

ประชากร

สำรวจประชากรเมื่อ พ.ศ. 2539 ประมาณ 958,909 คน เนื่องจากมีโรงงานอุตสาหกรรมอยู่มากมาย จึงมีชาวต่างชาติเข้ามาประกอบอาชีพได้แก่ ญี่ปุ่น อเมริกัน ไต้หวัน เป็นต้น อาชีพอื่นๆ เช่น ทำประมงน้ำจืดและน้ำเค็ม ขุดบ่อเลี้ยงปลาเพื่อขาย เช่น ปลาสลิด ปลาช่อน ทำนาเกลือ ฯลฯ

ความเป็นมาของจังหวัดสมุทรปราการ

สมัยสุโขทัย

เดิมเมืองสมุทรปราการยังไม่มีในประวัติศาสตร์ มีแต่เมืองพระประแดง ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านทางทิศใต้ของขอม ตั้งอยู่บนปากแม่น้ำเจ้าพระยา เมื่ออาณาจักรสุโขทัยเรืองอำนาจ เมืองพระประแดงก็ขึ้นต่อสุโขทัย

สมัยอยุธยา

เนื่องจากปากแม่น้ำเจ้าพระยามีดินตะกอนทับถม ทำให้เมืองพระประแดงไม่ได้อยู่ปากน้ำดังแต่ก่อน พ.ศ. 2136 - 2171 พระเจ้าทรงธรรมจึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองสมุทรปราการขึ้นเป็นเมืองหน้าด่านทางใต้ ณ บริเวณฝั่งใต้ของคลองบางปลากรด ฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา เมืองพระประแดงจึงหมดความสำคัญ และถูกยุบในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อกรุงศรีอยุธยา

เสียแก่พม่าครั้งที่ 2 พ.ศ. 2310 เมืองสมุทรปราการถูกพม่ากวาดต้อนผู้คนและปล้นสดมภ์กลายเป็นเมืองร้าง

สมัยธนบุรี

พระเจ้าตากสินได้สถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี ผู้คนในเมืองสมุทรปราการจึงกลับมาตั้งถิ่นฐานตามเดิม

สมัยรัตนโกสินทร์

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 ทรงมีพระราชประสงค์ให้สร้างเมืองพระประแดงขึ้นเป็นเมืองหน้าด่าน สำหรับป้องกันศัตรูทางทะเล บริเวณ "ลัดโพธิ์" (อยู่ระหว่างกรุงเทพฯกับสมุทรปราการ) แต่สร้างได้เพียงป้อมวิฑูรย์กษัตริย์สวรรค์

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ได้สร้างเมืองคอ โดยตัดเอาท้องที่แขวงกรุงเทพมหานคร และแขวงเมืองสมุทรปราการบางส่วนมารวมกันแล้วตั้งเป็นเมืองนครเขื่อนขันธ์ (ปัจจุบันคืออำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ) ต่อมาพระองค์ได้สร้างเมืองสมุทรปราการขึ้นมาใหม่ ตั้งอยู่บริเวณบางเจ้าพระยา (ตำบลปากน้ำปัจจุบัน) ในสมัยนี้พระองค์ได้สร้างป้อมปราการเพิ่มอีกหลายแห่ง

ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการอาณาจักรสยาม คำว่า "เมือง" เป็น "จังหวัด" เมืองสมุทรปราการจึงเป็นจังหวัดสมุทรปราการ และเปลี่ยนชื่อเมืองนครเขื่อนขันธ์เป็นจังหวัดพระประแดง

สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 โปรดฯ ให้ยุบจังหวัดพระประแดงเป็นอำเภอขึ้นกับจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ. 2484 - 2487 เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลจำเป็นต้องปรับปรุงระเบียบการปกครองเสียใหม่ จึงได้ตราพระราชกฤษฎีกายุบจังหวัดสมุทรปราการ ไปขึ้นกับจังหวัดพระนคร พอสงบสงครามโลกสงบ รัฐบาลได้ตราพระราชกฤษฎีกาประกาศตั้งจังหวัดสมุทรปราการอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2489 โดยแยกการปกครองออกจากพระนคร

ปัจจุบัน

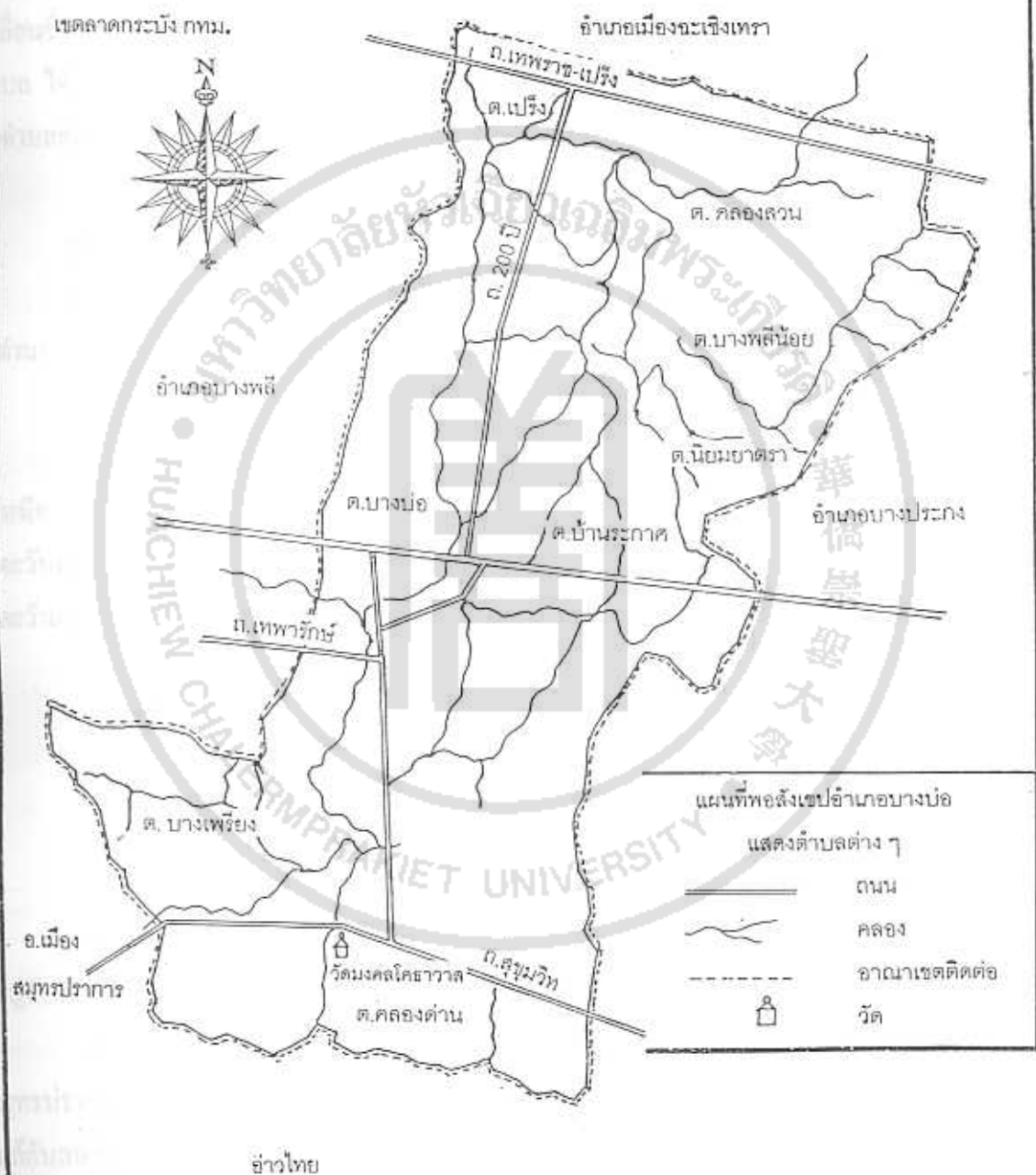
ปัจจุบันจังหวัดสมุทรปราการแบ่งการปกครองออกเป็น 5 อำเภอ และอีก 1 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอพระประแดง อำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ และกิ่งอำเภอบางเสาธง

แผนที่อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

แผนที่สังเขปอำเภอบางบ่อ

คัดแปลงจากแผนที่แสดงเขต อำเภอ ตำบล เทศบาล และข้อมูลพื้นฐานของจังหวัด
โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2533. หน้า 83.

1.9 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

อำเภอบางบ่อตั้งอยู่ปลายสุดทางตะวันออกของจังหวัดสมุทรปราการ เดิมชื่ออำเภอ บางเหี้ย เพราะมีฝูงเหี้ยมากที่ขังจับปลากินตามริมคลอง ต่อมาสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ได้เปลี่ยนชื่ออำเภอบางเหี้ยเป็นอำเภอบางบ่อ ตั้งที่ว่าการอยู่ที่ตำบลบางบ่อ ปัจจุบันอำเภอบางบ่อมี 8 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางบ่อ ตำบลบางเพรียง ตำบลบางพลีน้อย ตำบลคลองสวน ตำบลคลองค่าน ตำบลคลองนิมมาครา ตำบลบ้านระกาศ และตำบลเป็ริง

ภูมิประเทศ

อำเภอบางบ่อเป็นพื้นที่ราบต่ำ ตอนเหนือเป็นที่ราบกว้างใหญ่ หน้าผาน้ำท่วมเหมาะแก่ การทำนา ส่วนตอนใต้มีป่าชายเลน เช่น แสม โกงกาง ประดะบอน ขึ้นอยู่ทั่วไป

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดอำเภอบางโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ทิศใต้ ติดอ่าวไทย
 ทิศตะวันออก ติดอำเภอบางปะกง และอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
 ทิศตะวันตก ติดอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

การคมนาคม

การติดต่อภายในอำเภอบางบ่อ และบริเวณใกล้เคียงติดต่อได้ทั้งทางบกและทางน้ำ

ทางบก

1. ถนนบางนา - ชลบุรี เป็นทางไฮเวย์เริ่มจากสี่แยกบางนา เขตพระโขนง กรุงเทพฯ ไปสู่จังหวัดชลบุรี ผ่านท้องที่อำเภอบางบ่อ โดยมีทางแยกสู่ที่ว่าการอำเภอ
2. ถนนเทพารักษ์ เป็นถนนแยกจากถนนสุขุมวิทที่ตำบลสำโรงเหนือ เขตอำเภอเมือง-สมุทรปราการ ถึงตำบลบางพลีใหญ่ เขตอำเภอบางพลี และขณะนี้กำลังกรุยทางไปถึงอำเภอบางบ่อ ใกล้กับสถานีอนามัยชั้น 1 เพื่อไปเจอกับถนนปानวิถี
3. ถนนปานวิถี เป็นถนนแยกจากถนนสุขุมวิทที่ตำบลคลองค่าน เขตอำเภอบางพลีไป ถึงตำบลบางบ่อ จุดฝั่งคลองตรงข้ามที่ว่าการอำเภอบางบ่อ

ทางน้ำ

1. คลองลำโรง แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลลำโรงใต้ เขตอำเภอพระประแดง ผ่านตำบลลำโรงเหนือ เขตอำเภอเมืองสมุทรปราการ ผ่านตำบลบางแก้ว ตำบลบางพลีใหญ่ ตำบลบางโฉลง ตำบลสี่พระยะใหญ่ เขตอำเภอบางพลี และผ่านที่ว่าการอำเภอบางบ่อ ไปถึงท่าสะพาน เขตอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา

2. คลองค่าน เป็นคลองที่แยกจากคลองลำโรงตรงหน้าที่ว่าการอำเภอบางบ่อ ไหลผ่านตำบลบางเพรียง ตำบลคลองค่าน ผ่านประตูน้ำชลหารพิจิตร (ประตูน้ำคลองค่าน) ตัดผ่านถนนสุขุมวิทลงสู่อ่าวไทย

3. คลองพระองค์เจ้าไชยานุชิต เป็นคลองชลประทานที่ขุดตัดต่อระหว่างคลองประเวศบุรีรมย์กับคลองลำโรง ที่อำเภอบางบ่อ ผ่านตำบลเป็รียงและตำบลบางบ่อ

นอกจากนี้ยังมีคลองอีกมากมาย เช่น คลองบางพลีน้อย คลองนิคมยาครา คลองพระยานาคราช คลองหลุมลึก คลองกันยา คลองบ้านระภาส ซึ่งใช้เป็นทางคมนาคม ติดต่อกันได้สะดวกแทบทุกตำบล

ประชากร

อำเภอบางบ่อมีประชากรประมาณ 80,331 คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ อาชีพส่วนใหญ่ขุดบ่อเลี้ยงปลา คนส่วนใหญ่รู้จักปลาสดตากแห้งของอำเภอบางบ่อเป็นอย่างดี แล้วยังมีอาชีพทำนา กุ้ง นากลิ้อ เลี้ยงเป็ด ไก่ ห่าน หมู ทอเสื่อกก ทำสวนมะพร้าว และทำอุตสาหกรรม เช่น โรงสี โรงเลื่อยจักร และค่อเรือ

สถานที่สำคัญของอำเภอนี้ได้แก่

วัดมงคลโคธาวาส เดิมชื่อวัดบางเหี้ย สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2300 ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อมาสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้เสด็จมาดูการก่อสร้างเขื่อนกันน้ำเค็ม ในคลองบางเหี้ย ซึ่งได้พระราชทานชื่อใหม่ว่า “คลองค่าน” และพระราชทานนามวัดบางเหี้ยว่า “วัดมงคลโคธาวาส” (โคธา แปลว่า เหี้ย) พร้อมทั้งพระราชทานสมณศักดิ์ถวายหลวงพ่อบานว่า “พระครูพิพัฒน์นิโรธกิจ” หลวงพ่อบานเป็นชาวคลองค่าน มีเชื้อสายจีน วัดเดือนปีเกิดไม่ปรากฏ แต่เคยบวชเป็นสามเณรและพระสงฆ์ที่วัดอรุณราชวราราม (วัดแจ้ง) ต่อมาได้มา

จำพรรษาที่วัดบางเหี้ย ท่านมรณภาพเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม ศก 119 ตรงกับวันอังคารแรม 9 ค่ำ เดือน 9 เวลา 5 ทุ่ม 45 นาที พระราชทานเพลิงศพ เมื่อวันอาทิตย์ขึ้น 11 ค่ำ เดือน 5 ตรงกับ วันที่ 9 เมษายน ศก 130 หลวงพ่อปานเป็นที่เคารพของชาวบางบ่อ มีรูปหล่อหลวงพ่อบานอยู่ หลายแห่ง เช่นที่โรงพยาบาลอำเภอบางบ่อ โรงเรียนหลวงพ่อบานคลองค่านอนุสรณ์

1.10 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระหมี

ผอญู สุวรรณวงษ์ (2522) กล่าวถึงลักษณะพระหมีในฐานะที่เป็นมหรสพ คุณค่าของพระหมีที่มีต่อการศึกษา และได้แบ่งพระหมีเป็น 6 ชนิด พร้อมตัวอย่าง ได้แก่ 1. พระหมีที่เป็นคำปริศนา 2. พระหมีที่เป็นภาพปริศนาหรือภาพประกอบคำปริศนา 3. พระหมีที่มีคำตอบเป็นคำค้นวรรณยุกต์ 4. พระหมีที่มีคำตอบเป็นคำสวน 5. พระหมีที่มีคำตอบขึ้นต้นเหมือนกัน และ 6. พระหมีที่มีคำตอบลงท้ายเหมือนกัน

วิเชียร เกตุประทุม (2525) กล่าวถึงวิธีการทายพระหมี 4 ลักษณะ คือ 1. พระหมีขึ้นต้นเหมือนกัน 2. พระหมีลงท้ายเหมือนกัน 3. พระหมีสวน และ 4. พระหมีผัน

ศุรีย์ ไวยกฤพา (2525) ศึกษาพระหมีโดยมีจุดมุ่งหมาย คือ 1. เพื่อสร้างบทเรียนสไลด์ ประกอบคำบรรยายวิชาคติชนวิทยา เรื่อง “พระหมี” สำหรับนักศึกษาวิทยาลัยครู ระดับปริญญาตรี 2. เพื่อทดสอบหาประสิทธิภาพของบทเรียนสไลด์ประกอบคำบรรยายที่สร้างขึ้น และ 3. เพื่อนำบทเรียนสไลด์ประกอบคำบรรยายนี้ไปใช้เป็นเครื่องมือการสอนของครู ผลที่ได้รับ คือ บทเรียนสไลด์ประกอบคำบรรยายที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ

พิทยาลักษณ์ ลิทธิการ (2528) พังเพย ใจรักธรรม (2529) และสมคิด ท้วเนา (2537) เรียกพระหมีว่า “โจ๊ก” ซึ่งเล่นกันแถบจังหวัดชลบุรี

ประเทือง กล้ายสุบรรพ์ (2529) กล่าวถึงปริศนาพระหมีว่าใช้กลุ่มคำตอบเป็นหลักคือ คำตอบขึ้นต้นเหมือนกัน คำตอบลงท้ายเหมือนกัน คำสวน คำค้น คำตอบเล่นอักษรหรือเล่นคำ คำตอบเป็นคำพังเพย สุภาษิต หรือสำนวนไทย และให้ตัวอย่างปริศนาที่เป็นโคลง กลอน กาพย์ จุลพจน์ จตุพจน์ กระจุกกระจิม ทศ และอธิบายลักษณะของพระหมีภาพไว้ด้วย

สามารถ ทักดีเจริญ (2534) กล่าวว่า “พระหมี” เป็นปริศนาร้อยกรอง และได้เคยแข่งขันปริศนาร้อยกรองบนเวทีระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมปลายในเขตภูมิภาคตะวันตก คือ จังหวัด นครปฐม ราชบุรี เพชรบุรี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม มาแล้วหลายครั้ง ในวันมหาธีรราชเจ้า 25 พฤศจิกายน ของทุกปี ณ คณะอักษร

ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิชาขคพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม บทปริศนาที่ใช้ในการแข่งขันได้นำมารวมเป็นเล่มชื่อ “ปริศนาร้อยกรอง”

สนองชาติ เตรษฐุติโรตม์ (2538) ได้ให้ตัวอย่างปริศนาหะหมี่และแบ่งลักษณะหะหมี่เป็น 6 ลักษณะได้แก่ 1.หะหมี่ที่มีคำขึ้นต้นเหมือนกัน 2. หะหมี่ที่มีคำลงท้ายเหมือนกัน 3. หะหมี่ผวน 4. หะหมี่ภาพ 5. หะหมี่คัน และ 6. หะหมี่คำ

ศิริ นารถดิลก (2539) ได้กล่าวถึงหะหมี่โดยเรียกว่า ปริศนากรวิโจ๊ก โดยแบ่งคำเฉลย (คำตอบ) เป็น 9 ชนิด ได้แก่ 1. คำเฉลยพ้องคำหลัง 2. คำเฉลยพ้องคำหน้า 3. คำเฉลยพ้องเสียง 4. คำเฉลยผันอักษร 5. คำเฉลยเป็นคำพ้องเพศหรือสุภาษิต 6. คำเฉลยที่ไม่ใช่ภาษาไทย 7. คำเฉลยเป็นคำผวน 8. คำเฉลยเป็นชื่อสถานที่ต่าง ๆ และ 9 คำเฉลยมีเพียง 3 คำ

